

DOBA PODJELA. ZAŠTO U SVIJETU NIČU NOVI ZIDOVI?

Tim Marshall (*s engleskoga preveo Karlo Nikolić*), *Znanje*, Zagreb, 2021., 274 str.

Povijest čovječanstva prepuna je podjela. Najočitije podjele zasigurno su one u obliku podignutih zidova. Sjetimo se najpoznatijih – Berlinski, Hadrijanov ili Kineski zid. No zidova je tijekom povijesti bilo mnogo, vjerojatno onoliko koliko i podjela koje su ih uzdignule. Podjele mogu biti na osobnoj, lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini, mogu biti uvjetovane različitim sukobima ili utemeljene na etničkim, rasnim, religijskim, nacionalnim, klasnim ili ekonomskim podjelama. U konačnici, svi volimo imati svoj vlastiti prostor. Prostor koji nas spaja s identiteti sličnima i razdvaja od identitetski različitih. Marshall često u knjizi u takvim situacijama koristi termine *naš* i *vaš*, te piše o *nama* i *njima*.

Ponekad mislimo da je vrijeme zidova prošlo, te da se o Berlinskom, Hadrijanovu i Kineskom zidu ili zidinama Jerihona, Babilona, Inka (u Peruu) ili Velikom Zimbabveu danas govori uglavnom u obrazovnom sustavu. Nakon stoljeća krvoprolića i imperijalizma općenito smatramo kako nas ujedinjuje sloboda govora, vjerske slobode, demokracija i ravnopravnost spolova. Premda je tomu tako, u obzir treba uzeti da se danas, u XXI. stoljeću, ipak dižu mnogobrojni novi zidovi. Većina ih je betonska, no dio ih je žičan, elektrificiran, pod reflektorima, nadzornim kamerama, rendgenima i senzorima pokreta, a oni najnapredniji nazivaju se virtualnima i kibernetičkima. Marshall u knjizi upozorava na to kako su u XXI. stoljeću podignute tisuće kilometara zidova i ograda. Čak trećina zemalja u svijetu danas je podignulo neku vrstu barijere na svojim granicama. Koncept EU-a sve je ugroženiji novim zidovima. Samo u Europi, prema Marshallu, uskoro će biti više zidova, ograda i barijera nego za vrijeme Hladnoga rata. Ogradama su se odvojile Grčka i Makedonija, Makedonija i Srbija, Srbija i Mađarska, Slovenija i Hrvatska, Austrija i Slovenija, Švedska i Danska, a Estonija, Latvija i Litva odijelile su se od Rusije. No zidovi nisu samo europska specijalnost. Ujedinjeni Arapski Emirati odvojili su se od Omana, Kuvajt od Iraka, Iran od Pakistana i Iraka. Uzbekistan se odvojio od Afganistana, Tadžikistana, Kazahstana, Turkmenistana i Kirgistana, Brunej od Malezije, Malezija od Tajlanda, Pakistan od Indije, Indija od Bangladeša, Kina od Sjeverne Koreje, a Sjeverna Koreja od Južne Koreje. Nikako ne treba zaboraviti ni Trumpov zid koji odvaja Meksiko od SAD-a. I naravno, to ni izdaleka nije popis svih zidova, oni postoje i na Cipru, u Gazi, između Paragvaja i Argentine...

Pišući o podizanju zidova, razlozima njihova nastanka i podjelama koje iza njih stoje, Tim Marshall (1959), dugogodišnji izvjestitelj (iz četrdesetak država), novinar, autor nekolicine svjetskih bestselera i zapaženi britanski stručnjak za vanjsku politiku, pritom navodi vlastita iskustva ili iskustva bliskih osoba.

Marshall smatra kako se u vrijeme nestabilnosti ljudi grupiraju i u nastojanju da se zaštite grade zidove. Treba biti svjestan da iako oni mogu pružiti sigurnost, ponekad ustvari pružaju samo lažan osjećaj sigurnosti. Njihovo podizanje uglavnom je dokaz neuspjeha pri rješavanju konflikata jer ljude je nekad jednostavnije podijeliti nego ujediniti (Marshall navodi primjer Sjeverne i Južne Koreje). S druge strane, postoje pobornici potpunoga otvaranja granica, oni koji smatraju da treba omogućiti potpuno slobodno kretanje kako bi svatko mogao ići kamo ga je volja. Pobornici te ideje smatraju da je to »moralna dužnost svih stanovnika Zapada« (str. 233) te da bi se tako okončalo svjetsko siromaštvo. Neki drugi zagovaraju još radikalniji stav kojim bi u potpunosti trebalo ukinuti dodjelu državljanstva. Smatraju kako se dodjelom državljanstva građanska prava stavljaju ispred onih ljudskih, te da se tako *nekima* daju veća prava u odnosu na one *druge*. Svi su oni svjesni nepovoljnih rezultata takvih zagovaranja, no ipak ih zagovaraju jer su prema njima prednosti provedbe tih zagovora još uvijek veće nego što bi bila šteta nanescena oštećenima (često bogatijima). Marshall navodi kako američka akademska zajednica smatra da su i neka individualna prava, poput slobode govora u osnovi nedemokratska jer cijela ideja slobode govora pretpostavlja da koliko ti se god ne sviđalo što netko govori, nema načina da ga se ušutka, pa makar većinu stanovništva na taj način ugnjetavala nekolicina.

Pritisci svjetske globalizacije te sve većega demografskog rasta u nekim dijelovima svijeta dovode već sad do sve većih problema. Jedino rješenje Marshall vidi u tome da se više novca preusmjeri u demografski napućenija i siromašnija područja. Jer smo već sad svi svjedoci kako se ljudi iz tih područja sele tamo gdje je novac, što dovodi do velikih migracijskih tokova te anksioznosti lokalnoga stanovništva na čije se područje doseljava velik broj stranaca. Velika useljavanja, prema Marshallu, potiču stvaranje i jačanje nacionalističkih pokreta i zidanje novih zidova. No ona, osim značajnije izmjene demografske strukture, obično dovode i do brojnih reperkusija koje nova radna snaga izaziva na gospodarstvo zemlje useljavanja, ali i na izmjene domicilne kulture i jezika. Naravno, ono čega se poneki najviše boje, krajnja je izmjena državnih granica, kakva se u prošlosti već dogodila u SAD-u (v. str. 44–47). No nisu migracije uvijek odgovorne za ugrožavanje nacionalne sigurnosti. Marshall ističe primjer Kine, koja se ne susreće s brojnim useljavanjima. Opasnost za njezinu nacionalnu sigurnost proizlazi iz društvenih mreža, za koje fizičke granice ne predstavljaju barijeru, stoga Kina *dijeli kako bi ujediniła* – a to postiže svojim Velikim kineskim vatrozidom (u Kini ga nazivaju *zlatnim štitom*). Njime se kinesko stanovništvo štiti od štetnih ideja (sloboda govora i demokracija) te besplatnoga skidanja internetskih sadržaja. Kako je velika većina stanovništva zbog *zlatnoga štita* ostala bez pristupa Googleu, Facebooku,

Twitteru, YouTubeu, Dropboxu i sličnim stranicama, kineske su vlasti stvorile vlastite varijante ovakvih stranica, samo što se one zovu Renren, Baidu i Weibo.

Klimatolozi danas upozoravaju kako bi i klimatske promjene mogle potaknuti velike migracije. Sve češće podizanje razine nekih rijeka moglo bi uzrokovati sve češće poplave, a podizanje razine mora moglo bi trajno opustošiti cijele velike regije, pa i dijelove nekih država (npr. Bangladeš). Na drugim mjestima događaju se suše, tako su u posljednjih stotinu godina nestale tisuće manjih rijeka u Kini. Svi ovi neobični meteorološki obrasci već sad utječu na veći dio našega planeta, stoga Marshall zagovara postizanje sporazuma (na svjetskoj razini) kojim bi se utvrdio plan djelovanja u takvim posebnim situacijama. Samo bi se tako, po njemu, moglo spriječiti da migracije nepovoljno utječu da nacionalne politike, da one ne postaju sve gore, te da barijera i zidova ne bude sve više. Jer uvijek ima nekih koji ih pokušavaju prijeći i onih koji migrante zaustavljaju nasilnim putem.

Marshall je knjigu koncipirao tako što je problemsko područje podjele stanovništva i izgradnje zidova geografski segmentirao na kontinente, sagledavši problem kroz osam cjelina, od kojih je svaka cjelina jedno poglavlje. Tako Marshall piše o izgradnji virtualnoga zida u Kini, Trumpovoj želji za izgradnjom zida između Meksika i SAD-a, ograđenosti Izraela i Palestine, pješčanim zidovima na Bliskome istoku, Indijskome zidu koji sprječava ilegalne migracije iz susjednih zemalja, poteškoće koje su afričke države naslijedile iz kolonijalnoga doba, a s kojima se sada teško nose, opisuje podijeljenost u Europi i način na koji se nosi sa sve više migranata, te zidove u Ujedinjenom Kraljevstvu i Sjevernoj Irskoj (od Hadrijanova, do Brexitu).

U *Sporazumu o Mjesecu* (UN-ov Sporazum koji uređuje aktivnosti država na Mjesecu i drugim nebeskim tijelima iz 1979) čovječanstvo se uspješno usuglasilo da »ni površina ni unutrašnjost Mjeseca, ni bilo koji njegov drugi dio ili dio njegovih resursa, ne može postati vlasništvo neke države, međunarodne organizacije više vlada ili nevladine organizacije, nacionalne organizacije, nevladina entiteta ili bilo koje privatne osobe« (str. 239). Izgleda da se lako dogovorimo oko nečega što nam nije tako blizu. Šteta što je dogovor oko područja koje stalno naseljavamo tako bolan i težak... Marshall knjigu završava optimistično, zaključkom da, iako su »nacionalizam i politika identiteta ponovno u porastu, postoji realna mogućnost da se povijesni ciklus usmjeri prema jedinstvu« (str. 240). Spas pronalazi u megaplemenima UN-u, EU-u, NATO-u, OPEC-u, ASEAN-u, MERCOSUR-u, Svjetskoj banci, Afričkoj uniji i drugim sličnim organizacijama koje već danas pomažu u razrješavanju sukoba i ujedinjavanju razjedinjenih.

MIHELA MELEM HAJDAROVIĆ

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje 4.0 međunarodna (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Sadržaj se smije umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti, prerađivati i koristiti u bilo koju svrhu, uz obavezno navođenje autorstva i izvora.